

https://doi.org/10.31516/2410-5333.053.22

УДК 373.3.013.3:07](477)(045)

В. А. Меламед, учитель початкових класів, Пісочинська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів «Мобіль», смт Пісочин

melamed1973@ukr.net

https://orcid.org/0000-0003-2505-2432

УПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Розкрито необхідність упровадження медіаосвіти в освітній процес початкової школи. Зазначено, що медіаосвіта, впливаючи на всі сфери життя й діяльності молодшого школяра — його психіку, світогляд, здоров'я, уможливіє розвиток інтелектуального та творчого потенціалу, здібностей, самостійного критичного мислення, формує вміння орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках, виховує компетентного медіаспоживача, підвищує рівень медіаграмотності. Висновано: надійно вбезпечити себе від деструктивного впливу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можна лише завдяки розвитку інформаційної культури та компетенції, які мають формуватися в контексті безперервної медіаосвіти.

Ключові слова: *медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакультура.*

В. А. Меламед, учитель начальных классов, Песочинская общеобразовательная школа I–III ступеней «Мобиль», пгт Песочин

ВНЕДРЕНИЕ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Раскрыта необходимость внедрения медиаобразования в учебный процесс начальной школы. Отмечено, что медиаобразование, влияя на все сферы жизни и деятельности младшего школьника — его психику, мировоззрение, здоровье, — определяет развитие интеллектуального и творческого потенциала, способностей, самостоятельного критического мышления, формирует умение ориентироваться в современных информационных потоках, воспитывает компетентного медиапотребителя, повышает уровень медиаграмотности. Подытожено: надежно обезопаситься от деструктивного влияния современных информационно-коммуникационных технологий можно только благодаря развитию информационной культуры и компетенции, которые должны формироваться в контексте непрерывного медиаобразования.

Ключевые слова: *медиа, медиаобразование, медиакультура.*

V. A. Melamed, the teacher of primary school, a comprehensive school of I-III steps "Mobil" of Pisochin, Pisochin

IMPLEMENTATION OF MEDIA EDUCATION IN THE ELEMENTARY SCHOOL LEARNING PROCESS

The purpose of media education is to develop the media literacy of students, helping to communicate with the media from a critical angle, to understand the importance of media in every person's life.

Methods. this the media education technology that emerged in a separate part of pedagogy — the media-edacity that develops the theory of media education and education, scientifically substantiates the content of media education, studies the patterns, principles, methods and organizational forms of learning with the involvement of media products and media support — embody the principles of humanization of education, promote increase the intellectual, cultural, spiritual, moral level of the future specialist.

Scientific novelty. Today, media literacy is the ability to analyze and synthesize media texts, experiment, interpret, analyze and create their own media product. Our children are very actively using the media to spend their free time. Therefore, it is necessary to teach children the indicators by which they will distinguish high-quality media from poor quality, that is, they will be able to critically perceive all the information they receive through the media.

The novelty consists in determining the directions of updating approaches to the organization of the educational process, focused on preparing students for life in an informative society.

The practical significance. The use of multimedia gives the ability using of new educational programs, video materials, the selection of information that promotes the formation of the individual, updates its aspirations for self-development, self-knowledge, expands new horizons of knowledge. Formation of students in general — human values involves teaching children to navigate the information space in the modern world, be able to treat critically — selectively the flow of information, independently analyze and evaluate it. The result of media literacy is an active socialized person, lacking the difficulty in using mediainformation.

Постановка проблеми. Інформаційно-комунікаційні технології, упровадження яких нині є одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти, посідають важливе місце в навчально-виховному процесі. Це — вимога часу.

Сьогодні людство є активним споживачем інформації, обсяг якої постійно збільшується. Численні телевізійні канали, відео- та аудіо-продукція, газети, журнали, сайти в Інтернеті — усе це невід’ємна складова сучасного суспільства. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп’ютерних технологій на телебаченні, поширення електронних іграшок і комп’ютерів вносять певні корективи. Кожен день світ медіа створює навколо кожної людини особливу, медійну реальність, під впливом якої формуються світогляд, освіта, культура, життєві цінності. Тому особливої актуальності набувають питання, пов’язані із впливом засобів масової комунікації на навчання та виховання підростаючого покоління. Цей вплив є постійним, надзвичайно потужним та суперечливим. З одного боку, медіа можуть бути джерелом потрібної, корисної, важливої інформації для навчання та виховання особистості. З іншого, тотальна доступність інформації будь-якої якості, зокрема низькопроб-

ної та шкідливої, визначає нагальну необхідність упровадження медіаосвіти як важливого чинника формування сталих моральних цінностей, умінь критичного мислення, аналізу змісту засобів масової комунікації, протистояння потенційно шкідливим впливам медіа.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теорія й практика медіаосвіти в сучасному педагогічному дискурсі стає предметом наукового вивчення багатьох учених, активізує увагу до багатьох проблем: дослідження масмедіа загалом, моделей і методів медіаосвіти (Д. Бекінгем, Л. Зазнобіна, Г. Лассуел, М. Маклуен, Л. Мастерман, С. Пензін, Ю. Усов, О. Федоров, О. Шариков та ін.), психолого-педагогічних аспектів (Л. Баженова, О. Баранов, О. Бондаренко, К. Ворсноп, Н. Габор, Л. Зазнобіна, О. Спічкін, О. Федоров, І. Челишева, О. Шариков та ін.), ролі засобів масової комунікації у вихованні школярів (С. Дорогий, В. Лизанчук, Г. Усова, І. Челишева), вітчизняного та світового досвіду медіаосвіти (А. Дилижан, О. Нечай, О. Самарцев, О. Шариков, С. Черкашин).

В Україні увага до медіаосвіти посилилась лише в останні роки. Її проблеми в контексті світового інформаційного простору досліджують такі українські вчені: О. Баришполець, О. Волошенко, Н. Габор, Н. Горб, В. Іванов, Л. Найдюнова, Г. Онкович, Б. Потятиник, І. Чемерис та багато інших.

Мета статті — розкрити необхідність упровадження медіаосвіти в освітній процес початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна освіта неможлива без засобів масової комунікації й інформаційних технологій, які виконують безліч функцій: інформаційну, виховну, просвітницьку, розважальну тощо. Тобто сучасні ЗМК стали системою неформальної освіти й просвіти різних прошарків населення.

Для вдосконалення якості сучасної освіти, забезпечення її доступності й ефективності, підготовки молоді до життя та діяльності в інформаційному суспільстві сьогодні доцільно зважати на процеси стрімкого інформаційно-технологічного розвитку різних галузей.

Згідно з Концепцією «Нова українська школа» та Новим Державним стандартом початкової освіти, навчально-виховний процес у школі має бути зорієнтований формувати та розвивати життєвонеобхідні компетентності, удосконалювати форми і зміст навчального процесу, упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання. У зв'язку із цим значно актуалізується проблема розвитку медіаосвіти підрастаючого покоління.

У 1987 р. Рада Європи прийняла «Резолюцію з медіаосвіти та нових технологій», де медіа-освіті надавалося важливе значення. У 2000 р. Рада

Європи розробила Рекомендації Парламентської асамблеї з медіаосвіти, де відзначалося, що медіаосвіту можна розглядати як навчання, спрямоване на розвиток медіакомпетентності, критичного та вдумливого ставлення до медіа з метою виховання гармонійно розвинених громадян, здатних формувати власну думку на основі доступної їм інформації.

Медіаосвіта надає значних можливостей для розвитку дитини, її інтелектуального й творчого потенціалу, здібностей, самостійного мислення. Саме в межах медіаосвіти можна ефективно орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках, підвищити рівень медіаграмотності школярів, змінити їхню позицію щодо сприйняття різних медіатекстів — з пасивного «поглинання» до критичного аналізу інформації.

На сучасному етапі в Україні нагальним є питання медіаосвіти. Адже саме від інформації залежить наше майбутнє, майбутнє держави.

Цінності й ідеали молодших школярів формуються телевізійними передачами, фільмами, комп'ютерними іграми.

Численні дослідження свідчать про те, що надмірне захоплення «спілкуванням» із засобами масової комунікації вкрай негативно позначається на зорі, психологічному та фізичному стані школярів. У зв'язку із цим значно актуалізується проблема необхідності розвитку медіаграмотності саме в молодшому шкільному віці, що зумовлено певними факторами:

- молодший шкільний вік є надзвичайно важливим періодом для інтелектуального, фізичного та психоемоційного розвитку дитини.
- сучасна дитина до моменту надходження до школи має, зазвичай, досить значний аудіовізуальний досвід: активно «спілкується» з телевізійною, комп'ютерною, відео- і звукозаписувальною технікою, має навички поводження з мобільною телефонією.
- учні початкової школи, котрі зіштовхуються з постійно зростаючим потоком інформації (навчальної, медійної), відчують значні труднощі, коли необхідно проявити пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію, проявляючи не тільки інтелектуальну та пізнавальну активність, але й особистісну, суб'єктивну позицію, творчу індивідуальність.

Згідно з даними Національного союзу сімейних асоціацій, неповнолітня аудиторія щорічно проводить у середньому 154 год. якісного часу (тобто періоду неспання) з батьками і 850 год. — з учителями, водночас як на контакти з різними екранними медіа у дітей відводиться 1400 год.

Медики стверджують, що дитина молодшого шкільного віку без шкоди для здоров'я може дивитися телевізор від 1 до 3 годин на день, а сидіти перед монітором комп'ютера значно менше — від 10 до 30 хвилин.

Водночас, за підрахунками ЮНЕСКО, діти проводять перед екраном телевізора в середньому 3 години на день, що приблизно на 50% більше часу, який витрачається на будь-який інший вид позашкільної діяльності. Статистика телевізійних програм, які виходять в ефір, свідчить: спеціальним дитячим програмам відведено лише 2% загального ефірного часу, натомість: п'ять років тому їх було 15%. Для дитячої аудиторії на телевізійних каналах транслюються хіба що мультфільми та декілька дитячих тематичних передач, а діти переважно дивляться ті самі програми, що й дорослі.

Таким чином, медіа стали невід'ємною складовою життя молодшого школяра. Вони вже не тільки дозволяють отримувати інформацію, а формують світогляд, смаки, погляди та переконання. Крім інформації, важливих новин та авторитетних думок, медіа надають також і неправдиву чи необ'єктивну інформацію, перенасичені рекламою, пропагандою, порнографією та насильством. І, звичайно, дитина не в змозі самотійно й одразу розібратися в усьому потоці медіаінформації, навчитися критично сприймати медіатексти. Для того, щоб уміти протистояти негативним впливам медіа, допомогти дитині зорієнтуватися у величезному обсязі інформації та сформуванню власний погляд, потрібно застосовувати спеціальні знання й підходи, які називають медіаосвітою.

Медіаосвіта — формування медіа-грамотності на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації, кінцева мета якої — критичне сприйняття медіаповідомлень.

Мас-медіа, медіа (ЗМК) — засоби масової комунікації: радіо, телебачення, преса, кіно, фотографія, відео, мультимедійні комп'ютерні системи, Інтернет, розмножувальна техніка та ін.

Медіаграмотність — базовий елемент політики у сфері споживання інформації, — охоплює всі категорії людей протягом усього життя.

Медіакомпетентність — розуміння видів медіа та їх вплив на людину й суспільство.

Медіакомпетентність та медіаграмотність — основні показники, сформовані під час реалізації медіаосвітнього процесу, медіакультури особистості. Особистості, котра не лише технічно медіаграмотна, а й усвідомлює особливості функціонування медіа та закономірності їх існування, адекватно сприймає й у подальшому інтерпретує медійну інформацію, фільтрує її, критично осмислює. Саме такі здібності забезпечать самостійність особистості, її незалежність від наявних стереотипів, дозволять зменшити вплив медіа на свідомість, зберегти здатність залишатися індивідумом.

Медіаграмотна особистість здатна критично й усвідомлено оцінювати медіатексти, аналізувати їх, дотримувати критичної дистанції

щодо популярної культури та чинити спротив маніпуляціям (Федоров, 2009).

Медіакомпетенція — уміння користуватися різними медіа-технологіями, здійснювати пошук необхідної інформації, робити правильний вибір її та створювати медіа-продукти.

Сучасна школа — це пошук нових ефективних технологій за допомогою формування зрілої, соціально-значимої особистості. І тому надто важливо, щоб випускники здобули не тільки значний запас навчальних знань і вмінь, але і сформовані навички саморозвитку та самоосвіти, необхідні компетенції, що дозволять їм легко адаптуватися у великому і складному «дорослому» світі.

Школа — це модель «дорослого» світу, а отже, розвиток творчих здібностей, підвищення їх мотивації до творення — один із пріоритетних напрямів її розвитку.

Основні завдання медіаосвіти: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, сприйняття різноманітної інформації, навчити людину обмежити її вплив на психіку, оволодівати засобами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів.

Медіаосвіта як процес розвитку й саморозвитку особистості на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації має на меті формувати культуру комунікації, уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати медіатексти з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних і творчих здібностей сучасного учня.

Медіаосвіту називають у світі освітою XXI ст. Саме посилення інтересу до медіаосвітніх проблем, суттєві зміни в інформаційному просторі стали передумовами створення Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, розробленої Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України, схваленої Постановою Президії НАПН України та підтриманої Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі (травень 2010 р.). Головною метою Концепції є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти з метою забезпечення всесторонньої підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування медіа-обізнаності, медіаграмотності й медіакомпетентності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

І. В. Челишева, котра ретельно розглядає питання освоєння медійного простору молодшими школярами, небезпідставно впевнена, що школярам віком 6–10 років медіаграмотність необхідна, як і вміння

читати, писати чи рахувати. Науковець пропонує немало методик, які допоможуть учителям та батькам цікаво та із захопленням ознайомити дитину зі світом медіа, навчити її повноцінно сприймати й критично аналізувати твори медіакультури, зокрема телебачення.

Сучасні молодші школярі є активними споживачами медіаінформації, мають навички володіння комп'ютерною технікою. Однак медіаосвіта, як відомо, передбачає не тільки наявність суто технічних знань та вмінь володіння медіатехнікою, а й уміння повноцінного сприйняття творів медіакультури, аналізу, самостійного осмислення та інтерпретації медіатворів. Нині досить широко визнано, що початкова школа повинна навчити дітей критично ставитися до будь-якої інформації. Інше питання — яким чином школа чи система освіти загалом вирішуватимуть означену проблему.

Найважливішим є те, що діти мають уміти аналізувати, критично ставитися до змісту будь-якого медіатексту з Інтернету, телебачення чи друкованого видання, а також можуть робити усвідомлений вибір під час перегляду медіапродукції. Уважати, що це спрацює автоматично, нині не варто. Доречно процитувати вислів канадського медіапедагога, професора Маршала Маклюена: «Щоб бути по-справжньому грамотними, ми повинні бути грамотними у світі медіа».

Висновки. Медіаосвіта, впливаючи на всі сфери життя й діяльності молодшого школяра — його психіку, світогляд, здоров'я, уможливає розвиток інтелектуального та творчого потенціалу молодшого школяра, здібностей, самостійного критичного мислення, формує вміння орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках, виховує компетентного медіаспоживача, підвищує рівень медіаграмотності.

Таким чином, обов'язковою умовою формування високої інформаційної освіти громадян є зацікавленість держави в цьому процесі. Висока інформаційна культура людини — запорука її активної громадянської позиції. Незалежно від політичного ладу тієї чи іншої держави, людина, не підготовлена до сприйняття інформації в різних видах, не може повноцінно її зрозуміти та аналізувати, протистояти маніпулятивним впливам медіа, не здатна до самостійного вираження своїх думок і почуттів. Отже, надійно вбезпечити себе від деструктивного впливу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можна лише завдяки розвитку інформаційної культури та компетенції, які мають формуватися в контексті безперервної медіаосвіти.

Перспективи. У наступних матеріалах буде продовжено дослідження впливу медіаосвіти на життя і діяльність молодших школярів, а також впровадження в освітній процес медіаосвіти.

Список посилань

- Концепція впровадження медіаосвіти в Україні.* Узято з http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
- Іванов В. Ф. і Волошенюк, О. В. (Ред.-упор.). (2012). *Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник.* В. В. Різун (Наук. ред.). Київ: Центр вільної преси.
- Баришполець О. Т., Найдьонова, Л. А., Мироненко, Г. В., Голубева, О. С., Різун, В. В. та ін. (2009). *Медіакультура особистості; соціально-психологічний підхід: навчально-методичний збірник.* Л. А. Найдьонова, О. Т. Баришполець (Ред.). Київ: Міленіум.
- Федоров, А. В. (2009). *Медиа-образование: вчера и сегодня.* Москва: МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех».
- Челишева, І. В. (2006). Перші кроки в освоєнні сімейної медіа-грамотності. *Медіатека*, 3.

References

- Concept of implementation of media education in Ukraine.* Retrieved from http://www.ispp.org.ua/news_44.htm. [In Ukrainian].
- Ivanov V. F. and Voloshenyuk, O. V. (Ed.-comp.). (2012). *Media education and media literacy: a textbook.* V. V. Rizun (Scientific ed.). Kyiv: Free Press Center. [In Ukrainian].
- Baryshpolets O. T., Naidionova, L. A., Mironenko, G. V., Golubeva, O. Ye., Rizun, V. V. and others. (2009). *Media culture of the person; socio-psychological approach: educational and methodical collection.* L. A. Naidionova, O. T. Baryshpolets (ed.). Kyiv: Millennium. [In Ukrainian].
- Fedorov, A. V. (2009). *Media education: yesterday and today.* Moscow: IPO UNESCO WFP "Information for All". [In Russian].
- Chelishcheva, I. V. (2006). The first steps in mastering family media literacy. *Media Library*, 3. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 10.08.2018 р.